

METHODS OF DETECTION OF CYBER BULLYING IN THE EDUCATIONAL PROCESS

[METODY DETEKČIE KYBERSIKANOVANIA VO VYCHOVNO-VZDELAVACOM PROCESE]

Kristina Dedova – Karolina Kudlova – Petra Jedlickova – Katarina Holla

doi: 10.18355/PG.2024.13.2.7

Abstract

Cyberbullying, as one of the many phenomena of online risky behavior, is an ever-increasing problem in the age of digitization. The paper provides a systematic overview of the methods used in the detection of selected risky behavior in the online space. Our goal is to map different quantitative and qualitative methods of cyberbullying detection. The intention is to provide an overview of available methods that are used internationally and in our conditions.

Key words

cyberbullying, questionnaires, projective methods, educational process

Abstrakt

Kyberšikanovanie ako jeden z mnohých javov online rizikového správania, je v dobe digitalizácie stále narastajúcim problémom. Príspevok poskytuje systematický prehľad metód využívaných pri odhaľovaní vybraného rizikového správania v online priestore. Naším cieľom bolo zmapovať kvantitatívne a kvalitatívne metódy detekcie kyberšikanovania, ktoré sú používané medzinárodne i v našich podmienkach.

КРúčové слова

kyberšikanovanie, dotazníky, projektívne metódy, výchovno-vzdelávací proces

Introduction

Prostredníctvom digitalizácie a možnosti pripojiť sa na internet v priebehu jedného kliknutia sa pomyselné brány s množstvom informácií a nových priateľstiev zdajú byť bezchybné. Zatiaľ čo výhody technologickej vymoženosti sú nepopierateľné, ich vplyv na naše každodenné činnosti nie je vždy bez komplikácií. Okrem nespochybniteľných pozitív online sveta, boli dokumentované jeho negatívne dôsledky v rôznych spôsoboch správania. V súčasnosti k jedným z rizikových prejavov správania v kyberpriestore počas dospievania patrí kyberšikanovanie.

V našom príspevku mapujeme kvantitatívne a kvalitatívne metódy na meranie prevalencie kyberšikanovania. Pri kvantitatívnych metódach sa v rámci témy kyberšikanovania zameriame primárne na zahraničné dotazníky, z kvalitatívnych metód popíšeme (analyzujeme) projektívne

metódy, ktoré môžu slúžiť ako doplnok k dotazníkovým metódam pri detekcii kyberšikanovania. Prehľadom dotazníkových a projektívnych metód môžeme napomôcť pri detekcii šikanujúceho správania v online priestore.

1 Teoretické východiská kyberšikanovania

Vo vedecko-odbornej literatúre pojem kyberšikanovanie je zahrnutý do online rizikového správania. Autorka M. Niklova (2018:62) definuje rizikové správanie v online priestore ako „*správanie jednotlivcov vo virtuálnom prostredí, ktoré úmyselne, alebo neúmyselne ohrozuje jednotlivcov a ich okolie.*“ Ide o jednotlivca alebo skupinu jednotlivcov, ktorý sa v online prostredí správa rizikovo, ako napríklad prekročovaním bežného rámca využívania internetu, pripájaním sa do rôznych nebezpečných skupín, zapájaním sa do rôznych online výziev, čo môže byť riziko pri osobnostnom vývine a vytvaraní sociálnych vzťahov online a offline (Vaskova, Lovasova, 2020). Foriem online rizikového správania je mnoho, ako napríklad kyberagresia, kybergrooming, sexting, clickjacking, phishing, happy slapping alebo kyberšikanovanie. Kyberšikanovanie ako jedna z foriem online rizikového správania je v súčasnosti jav, ktorému sa venuje čoraz viac pozornosti v dôsledku nadmerného používania internetu a nárastu obetí (Bedrosova et al., 2022; Nuthalapati et al., 2024).

Kyberšikanovanie možno definovať ako „*formu úmyselného obťažovania, ktoré je namierené na konkrétnu osobu, je vykonávané elektronickými a digitálnymi prostriedkami*“ (Smith, 2013; Olweus & Limber, 2018). Podľa Tokunaga (2010, s. 278) predstavuje kyberšikanovanie „*akékoľvek správanie jednotlivcov prostredníctvom elektronických alebo digitálnych médií, ktoré opakovane komunikujú nepriateľské alebo agresívne správy zamerané na ublíženie druhým.*“ Pri kyberšikanovaní nemusí byť známa totožnosť kyberagresora, pričom môže k nemu dochádzať v škole, alebo aj mimo školy. Niektorí autori (Hinduja & Patchin, 2015; Olweus & Limber, 2018; Thomas et al., 2015), vymedzujú kyberšikanovanie ako tzv. „*rozšírenie šikanovania tvárou v tvár alebo tradičného šikanovania, pretože ide o šikanovanie prostredníctvom online platforiem.*“ V slovenskom výskumnom kontexte sa problematike šikanovania v online priestore venuje K. Holla, ktorá definuje kyberšikanovanie ako „*agresívne správanie, ktoré zahŕňa sužovanie, ohrozovanie, prenasledovanie, ponižovanie a iné negatívne správanie voči jednotlivcovi alebo skupine prostredníctvom opakovaných útokov vrátane komentárov a lajkov, ktorých obsah spôsobuje obeti emocionálnu ujmu*“ (Holla, 2021:1).

Medzi znaky kyberšikanovania možno zaradiť anonymitu, nerovnováhu síl, úmyselnosť, opakované správanie, verejné vs. súkromné zobrazenie (Menesini et al., 2012), ako aj úmysel, na ktorý poukazuje Kowalski et al. (2014).

Dôležitou súčasťou riešenia kyberšikanovania je jeho detekcia. Pod týmto pojmom rozumieme odhaľovanie niečoho skrytého alebo vyhľadávanie, či zisťovanie daného javu za účelom intervencie. Existujú rôzne metódy, ktorými možno detekovať kyberšikanovanie. V nasledujúcej časti popíšeme kvantitatívne a kvalitatívne metódy, ktorými možno odhaliť kyberšikanovanie v online priestore.

2 Metodológia prieskumu

Cieľ prieskumu a prieskumné otázky

Rozvoj digitálnych technológií a sociálnych médií sa neustále rozvíja, problematika kyberšikanovania sa stáva čoraz väčším problémom v mnohých krajinách. Naším cieľom je zmapovať rôzne kvantitatívne a kvalitatívne metódy detekcie kyberšikanovania.

Stanovili sme si **dve prieskumné otázky**:

1) Aké kvantitatívne metódy sú najviac používané pri detekcii kyberšikanovania?

2) Ktoré projektívne metódy môžu byť využívané ako doplnkové metódy pri odhalení kyberšikanovania?

Metodológia prieskumu zahŕňa deskriptívnu analýzu údajov. Preskúmali sme relevantné databázy s otvoreným prístupom ako napr. Elsevier, Wiley Online JSTOR, Taylor&Francis, Sage Journal, ERIC, SpringerLink, Semantic Scholar, Library, Sage Journal, Researchgate, Google scholar, Wiley Online Library a pod. Zohľadnili sme články v časopisoch, výskumné práce, konferenčné príspevky, štúdie, kapitoly kníh, prepisy a správy, ktoré boli relevantné pri splnení nami zvoleného prieskumného problému. Pri vyhľadávaní nám boli nápomocné kľúčové slová v anglickom jazyku ako: „*quantitative methods for cyberbullying detection*“; „*cyberbullying questionnaires*“, „*qualitatives methods for cyberbullying detection*“; „*projective methods and cyberbullying*“ a pod. Analýza výberu metód pri detekcii kyberšikanovania trvala v časovom rozpätí jedného až dvoch mesiacov.

Kvantitatívne metódy pri detekcii kyberšikanovania

V nasledujúcej časti príspevku sme sa zamerali na vybrané dotazníky a škály pri detekcii kyberšikanovania. Celosvetovo je množstvo dotazníkov, ktoré sú známe práve pri tomto type správania v online priestore. Do nášho prehľadu sme vybrali na základe preštudovania viacerých štúdií len niektoré, ktoré sme kategorizovali podľa krajín, názvu dotazníka, autorov, vekového rozpätia, škál a reliability. Jednotlivé dáta uvádzame v tabuľke č.1.

Tab. č. 1: Prehľad dotazníkov a škál pri detekcii kyberšikanovania

Krajina	Názov	Autori	Vek	Škály	Reliabilita
Španielsko	Cyber aggression questionnaire for adolescents	Álvarez-García, Barreiro-Collazo, Núñez, and Dobarro (2016)	12-18	3	Vyššie než .80
Španielsko	CYVIC-Cybervictimization Questionnaire	Álvarez-García, Núñez, Barreiro-Collazo, and García (2017)	12-18	3	medzi .74–.89

Španielsko	Adolescent Cyber-Aggressor scale (CYB-AGS)	Buelga, Postigo, Martinez-Ferrer, Jesus Cava, and Orgega-Baron (2020)	12-16	5	medzi .79–.90
Španielsko	The Cyberbullying Triangulation Questionnaire	Gonzalez-Cabrera, Leon-Mejia, Machimbarrena, Balea, and Calvete (2019)	10-23	3	okolo .94
Taliansko	Cyberbullying Questionnaire	Menesini (2012)	11-15	4	medzi .63–.76
Grécko	Cyberbullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ-G)	Antoniadou, Markos, and Kokkinos (2016)	12-17	2	medzi .80–.89
Kanada	Cyber-Aggression Typology Questionnaire (CATQ)	Runions, Bak, and Shaw (2017)	17-20	4	medzi .87
Kanada	Cyberaggression and cybervictimization (CAV)	Shapka and Maghsoudi (2017)	11-13	5	medzi .82–.90
USA	Cyberbullying and Online Aggression Survey	Hinduja and Patchin (2015)	11-16	4	medzi .74–.76
USA	Internet Bullying Questionnaire	(Ybarra et al., 2007)	16-18	1	.79
USA	Cyberbullying Questionnaire	Mitchell, Ybarra, Jones, and Espelage (2016)	10-17	4	.80
Slovensko	Dotazník kyberšikanovania a online agresie (orig. Cyberbullying and Online Aggression Survey)	(Hollá, 2016)	11-18	16	.915

Tabuľka č.1 predkladá prehľad vybraných dotazníkov a škál pri detekcii kyberšikanovania v Španielsku, v Taliansku, Grécku, Kanade, USA a na Slovensku. Najfrekvencovanejšou cieľovou skupinou sú adolescenti. Reliabilita nami zvolených dotazníkov a škál naznačuje vysoké hodnoty, ktoré boli od .63 do .94, čo považujeme za vyhovujúce. Z nami vybraných kvantitatívnych metód vo výskumných nástrojoch a škál popisujeme detailnejšie len niektoré z nich. Spomedzi výskumných nástrojov v nasledujúcej časti popisujeme tie, ktoré sa reprezentatívne používajú v jednotlivých krajinách v Amerike a Európe a obsahujú dostatočné metodologické náležitosti priradené výskumným nástrojom.

Internet Bullying Questionnaire (Ybarra et al., 2007; Dotazník internetového šikanovania)

Dotazník internetového šikanovania zahŕňa tri položky, koľkokrát za posledný rok mladí ľudia: (1) dostali od niekoho hrubé alebo nepríjemné komentáre v priebehu času na internete; (2) boli terčom klebiet šírených na internete, či už boli pravdivé alebo nie; a (3) dostali výhražné alebo agresívne komentáre v priebehu času na internete. Respondenti majú možnosť voľby na 4 položkovej Likertovej škále (a) nikdy, (b) zriedkavo, (c) častejšie ako raz za mesiac, (d) často. Cronbachova alfa dotazníka dosiahla hodnotu .79.

Dotazník obsahuje doplnujúcu otázku, ktorá sa zameriava na pochopenie vplyvu, ktorý môže mať kyberšikanujúce správanie na jednotlivcov. Respondentom je položená nasledujúca otázka: "Spomeňte si, prosím, na najväčší typ správania za posledný rok. Ako veľmi vás to rozrušilo, ako ste sa cítil v súvislosti s touto skúsenosťou?", kde typ správania sa vzťahuje na jedno z kyberšikanujúceho správania, na ktoré bola otázka položená. Odpovede sú vyhodnocované prostredníctvom 5-bodovej Likertovej stupnice (1 vôbec nie som rozrušený/á až 5 extrémne som rozrušený/á).

Dotazník kyberšikanovania a online agresie (modifikované K. Holla, 2016, orig. Cyberbullying and Online Aggression Survey, Hinduja, Patchin, 2012).

Modifikovaný dotazník zahŕňa tri škály: škálu kyberagresorov, škálu kyberviktimizovaných a škálu zameranú na sexting. Škála orientovaná na kyberagresora mapuje formy kyberšikanovania na pozícii kyberagresora a pozostáva z 9 položiek, ktoré na päťstupňovej škále (nikdy – každý deň) merajú platnosť výroku. Kyberagresorom je chápané dieťa a žiak, ktorý v priebehu 30 dní realizoval opakovane online útoky. Podobne sú zostavené škály kyberviktizovaných a položky zamerané na sexting. Spôľahlivosť jednotlivých škál dosiahla nasledujúce hodnoty: škála kyberagresora – 0,905, škála kyberobete – 0,864 a škála sextingu 0,953 (Holla, K., 2017).

Cyberbullying and Online Aggression Survey (Hinduja, Patchin, 2015; Dotazník kyberšikanovania a online agresie).

Merací nástroj možno použiť na zistenie prevalencie a všeobecnej frekvencie online agresie/kyberšikanovania a viktimizácie. V úvode dotazníka je uvedená definícia kyberšikanovania. Dotazník sa skladá z dvoch častí, 9 otázok je zameraných na kyberviktimizáciu, ktorých cieľom je odhaliť žiaka, ktorý sa stal obeťou kyberšikanovania. Ďalšia časť dotazníka zahŕňa 9 otázok, prostredníctvom ktorých je možné odhaliť kyberšikanovanie. Dotazník je ukončený položkou, ktorá slúži na zhodnotenie do akej miery im skúsenosť s touto nežiadúcou formou správania ublížila. Cronbachova alfa dosiahla hodnotu .87.

Cyber aggression questionnaire for adolescents (skr. CYBA, Alvarez Garcia et. al, 2016; Dotazník kybernetickej agresie pre dospievajúcich)

Dotazník kybernetickej agresie pred dospievajúcich je navrhnutý ako sebaopisujúci dotazník, ktorý poostáva z 19 položiek, z ktorých každá opisuje agresiu uskutočnenú prostredníctvom mobilného telefónu alebo

internetu. Respondent označuje frekvenciu, s akou vykonával jednotlivé činnosti v posledných troch mesiacoch, pomocou škály Likertovho typu so štyrmi možnosťami (1 = nikdy, 2 = zriedkavo, 3 = často a 4 = vždy). Reliabilita dotazníka dosiahla hodnotu α .89.

Cyber-aggression and cyber-victimization scale (skratka CAV, Shapka, Maghsound, 2017, Škála kyberagresie a kyberviktimizácie).

Škála kyberagresie a kyberviktimizácie je určená pre adolescentov. Bola vyvinutá za posledných šesť rokov na viacerých vzorkách vo veku od 11 do 16 rokov. Pozoruhodnou a dôležitou kvalitou CAV je, že položky nie sú viazané na žiadnu špecifickú sociálnu platformu alebo na spôsob komunikácie, čo je jedinečné od mnohých vyššie uvedených validačných štúdií (Lam & Li, 2013; Lee et al., 2015). Škála kyberagresie a kyberviktimizácie sa pokúša o komplexný zásah na nespočetné množstvo spôsobov, ktorými môžu byť dospievajúci agresívni voči sebe v online kontexte, napríklad zahanbovaním, hanobením, šírením klebiet, vzájomným zosmiešňovaním alebo urážaním. Pozostáva z 24 položiek; 12 položiek je orientovaných na skúmanie kyberagresie (CAV-P) a 12 položiek pre kyberviktimizáciu (CAVV). Položky sú založené na päťbodovej Likertovej škále v rozsahu od 0 (nikdy) až po 4 (stále). Poradie položiek bolo pridelené náhodne v dvoch častiach tak, že všetky položky kyberagresie boli zoskupené, nasledovala skupina položiek kyberviktimizácie. Cronbachova alfa dosiahla hodnotu .83.

Kvalitatívne metódy pri detekcii kyberšikanovania

Spomedzi kvalitatívnych metód sme si zvolili projektívne metódy. Autorstvo termínu projektívne techniky je pripisované Lawrencevi K. Frankovi, ktorý verejne použil tento termín v roku 1939 a prirovnal ich k röntgenovým lúčom. Projektívne metódy sú charakterizované nielen povahou podnetového materiálu, ale predovšetkým prístupom k interpretácii testových výsledkov. V projektívnych technikách ide o málo štruktúrovanú úlohu, ktorá umožňuje takmer neobmedzené množstvo odpovedí, globálny prístup k hodnoteniu osobnosti a zvyčajne účinnosť pri odhaľovaní skrytých, latentných alebo nevedomovaných aspektov osobnosti (Mihalovicová, J., 2013). Projektívne metódy definujú autori P. Hartl a H. Hartlová (2010) ako metódy založené na skúmaní osobnosti pomocou nevedomých, projektívnych procesov odhaľujúcich emócie, priania, povahové rysy či názory vyšetrovanej osoby. Pri mapovaní projektívnych metód sme si zvolili grafické, verbálne a apercepčné projektívne metódy, ktoré popisujeme v tabuľke č. 2. Do prehľadu sme zahrnuli kategórie názvu, autorov a typu projektívnych metód, podľa ktorých sme tabuľku zostavili. Projektívne metódy vyplývajúce z prehľadu sme získali prostredníctvom Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie a vybrali sme jednotlivé, ktoré pre potreby detekcie kyberšikanovania môžu byť najviac relevantné a nápomocné. Výber kvalitatívnych metód vychádzal zo subjektívneho uváženia a z predchádzajúcich skúseností s niektorými metódami.

Tab. č. 2: Prehľad projektívnych metód pri detekcii kyberšikanovania

Názov	Autori	Typ
TAT – Tématický test apercepcie	H. A. Murray	verbálny
Scéno - Test	P. Hupolíček	verbálny
Testy dopĺňovania viet, testy nedokončených viet	Ebinghaus	verbálny/grafický
H-T-P (dom – strom – osoba)	J. Buck	grafický
Test apercepcie ruky (TAR)	Edwin E. Wagner	apercepčný
Test stromu	K. Koch	grafický
Kresba postavy	H.J. Baltrusch	grafický

Nami vybrané projektívne metódy popíšeme podľa autoriek Z. Matejčikovej Sarekovej a J. Malikovej (2021), ktoré sú platné podľa Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie. Pri popisovaní metód sme vychádzali z konkrétneho štandardu *Diagnostika osobnosti a emocionality*. Predkladané metódy sú celosvetovo známe a používané. Na našich podmienkach sa tieto projektívne metódy využívajú primárne na diagnostiku osobnosti a emocionality. Projektívne metódy sú dostupné najmä školským psychologom, špeciálnym pedagógom, sociálnym pedagógom alebo liečebným pedagógom, ktorí sú kompetentnými odborníkmi a môžu s metódami pracovať. Kompetencia k využívaniu projektívnych metód dáva oprávnenú možnosť odborníka používať ich v rámci diagnostickej činnosti rovnako ako možnosť tvorivej práce v rámci detekcie kyberšikanovania alebo inej formy online rizikového správania. Limity, ktoré môžu súvisieť pri využívaní projektívnych metód súvisia s nutným absolvovaním kurzov alebo školení pri jednotlivých metódach. Aj napriek týmto limitom môžu byť projektívne metódy vhodné ako doplnkové. Vhodnosť vnímame najmä pri hĺbke interpretácie dát a možnosť pozorovať podvedomé prežívanie respondentov. Taktiež sú tieto metódy do veľkej miery všestranne využiteľné v zmysle použitia a interpretácie, ktorá pri individuálnom použití môže byť nápomocná pri detekcii kyberšikanovania alebo iných foriem online rizikového správania. Respondenta sa môžeme opýtať doplnkové otázky, ktoré môžu súvisieť s online priestorom a jeho skúsenosťami.

Nakoľko sa pri detekcii kyberšikanovania používajú najčastejšie dotazníkové metódy, súhlasíme, že projektívne metódy môžu slúžiť ako doplnkové

a nápomocné metódy k dotazníkom pre hlbšie a detailnejšie dáta. Vybrali sme niekoľko metód, ktoré objasníme.

Test apercpcie ruky (TAR) alebo známa metóda aj ako *Hand test*, ktorého autorom je Edwin E. Wagner. Cieľom tejto metódy je diagnostika predikcie správania u testovaných respondentov. Rovnako mapuje intrerdisciplinárne tendencie a vzťahy k iným ľuďom. Test apercpcie ruky obsahuje sériu 10 kartičiek, z ktorých na deviatich z nich sú vyobrazené ruky v rôznych, nejednoznačných a neurčitých polohách. Desiata karta je prázdna. Úlohou kompetentného administrátora je zisťovať asociácie participantov. Výsledkom testovania je skóre v aspektoch ako náklonnosť, závislosť, komunikácia, strach, agresivita, bizarnosť, patológia a pod. (Sukolovaa, Lettrichova, 2015) Test sa používa od 6 rokov veku dieťaťa. Aj napriek nízkemu veku od kedy je možné využívať túto metódu, autori odporúčajú najvyššiu efektívnosť metódy až v adolescentnom veku. V súčasnej dobe sa často využíva aj ako metóda predikcie agresívneho správania. Práve vďaka predikcii agresívneho správania môže metóda napomôcť, či žiak má predpoklady byť agresorom v offline alebo online priestore.

Tematický test apercpcie (Murray & Morgan, 1935) predstavuje typ metódy, ktorý zahŕňa opis nejednoznačných scén. Ide o techniku interpretácie obrázkov, ktorej cieľom je umožniť jednotlivcom vyjadrovať pocity nepriamym spôsobom. Metóda obsahuje sériu 31 tematických obrázkov s rôznymi situáciami a postavami. Proband je požiadaný, aby ku každému prezentovanému obrázku porozprával čo najdramatickejší príbeh vrátane toho, čo viedlo k zobrazenej udalosti, čo sa mohlo diať predtým, než to čo vidí na vyobrazenej udalosti, čo sa mohlo stať potom, ako mohol príbeh skončiť a čo prežívajú postavy. Interpretácia si vyžaduje interdisciplinárnu a odbornú skúsenosť nakoľko sa kladie dôraz na obsahovú stránku výpovede. Test je možný administrovať od 8. roku života až po dospelosť (Cherry, 2023). Pri riešení javu kyberšikanovania bol tento test využitý a modifikovaný autorkou K. Kudlovou (2022), ktorá test administrovala medzi žiakmi 4. ročníka. Išlo o doplnkovú metódu k sociometrii. Vtedajšie predbežné výsledky naznačovali, že pre komplexnejšie a všeobecnejšie zistenia by bolo potrebné aplikovať túto metódu na rozsiahlejšiu výskumnú vzorku.

Scéno-Test bol vytvorený nemeckou autorkou Gerdhild von Staabs a na naše podmienky túto metódu preložil a upravil autor P. Humpolicek (2004). Cieľom metódy je prostredníctvom vystavanej scény vyjadriť podvedomé prežívanie. Test je vytvorený ako hrová metóda, ktorá má niekoľko figúr. Podnetový materiál má povahu symbolov, ktoré môžeme interpretovať spolu so žiakom a príbehom, ktorý rozpráva k postavenej scéne. Postavená scéna môže byť prerozprávána aj na žiakove skúsenosti s online priestorom. Ak žiak zažil negatívne skúsenosti a máme podozrenie na kyberšikanovanie, môžeme sa na to viac zamerať v rozhovore so samotným žiakom a všimáť si postavenú scénu a symboly.

Autormi známej metódy *Dom - Strom - Osoba (H – T – P)* je J. Buck a E. Hammer (Buck, 1948). Táto metóda sa využíva na diagnostiku obrazu osobnosti, telesnej schémy, neurotických konfliktov, mapovanie vzťahov k rodine, k sebe (napr. sebaúcta, sebavedomie a pod.) a ľuďom naokolo. Je

použiteľná od 8 rokov veku respondenta až do dospelosti. Úlohou žiaka je nakresliť najprv 3 obrázky ceruzkou a potom farbičkami (celkovo 6 kresieb). Žiak kreslí najprv dom, strom a nakoniec osobu. Po nakreslení každého obrázku sú kladené otázky týkajúce sa kresby. Po opýtaní štandardizovaných otázok sa prostredníctvom tejto metódy načrtá možnosť kreatívnej práce formou rozhovoru a dopytovania sa na nakreslené kresby aj pri detekovaní javu ako je kyberšikanovanie či iných foriem online rizikového správania.

Každá metóda pri detekcii má svoje výhody rovnako ako aj nevýhody. Pri nami vnímaných výhodách projektívnych metód spomíname napríklad prístup k nevedomému prežívaniu, bohaté a hlboké údaje, možnosť individuálneho prístupu, vhodné ako doplnok k ďalším metódam. K nevýhodám zaradíme napríklad subjektivitu, nedostatočnú štandardizáciu, obmedzenú platnosť (v daný vek, časové obdobie a pod.) a časovú distribúciu. Aj napriek tomu súhlasíme, že projektívne metódy môžu poskytnúť obohatenie k dotazníkovým metódam a napomôcť detekcii kyberšikanovania (Kusy, 2021). Zdôrazňujeme, že tieto metódy nie sú primárne používané na detekciu kyberšikanovania, no vnímame ich široký a hlboký záber, ktorými môžu byť efektívne ako doplnkové metódy k iným metódam napr. kvantitatívnym vo forme dotazníkov a pod.

Záver

Odhaľovanie kyberšikanovania je nevyhnutným krokom k zaisteniu bezpečnosti a subjektívnej pohody jednotlivcov v online priestore. Cieľom príspevku bolo zmapovať rôzne kvantitatívne a kvalitatívne metódy detekcie kyberšikanovania. Metodológia prieskumu zahŕňala deskriptívnu analýzu údajov. Do nášho prehľadu sme vybrali na základe preštudovania viacerých štúdií len niektoré dotazníky a škály, ktoré sú používané vo vybraných krajinách Európy, napr. Španielsko (Alvarez-Garcia, Barreiro-Collazo, Núñez, Dobarro, 2016; Alvarez-Garcia, Nunez, Barreiro-Collazo, García, 2017; Buelga, Postigo, Martinez-Ferrer, Jesus Cava, Orgega-Baron, 2020; Gonzalez-Cabrera, Leon-Mejia, Machimbarrena, Balea, Calvete, 2019); Taliansko (Menesini, 2012); Grécko (Antoniadou, Markos, Kokkinos, 2016); Ameriky napr. Kanada (Runions, Bak, Shaw, 2017; Shapka, Maghsoudi, 2017); USA (Patchin, Hinduja, 2015; Ybarra et al., 2007) i na Slovensku (Holla, 2016). Predložené dotazníky a škály spĺňali adekvátnu hodnotu reliability.

Druhou prieskumnou otázkou sme zisťovali aj možnosti projektívnych metód využívané ako doplnkové pri detekcii kyberšikanovania. V rámci zberu dát sme do prehľadu zaradili relevantné projektívne metódy, ako Tématický test apercepcie autora H. A. Murray, v rámci interpretácie obrázkov, ktorých cieľom je umožniť jednotlivcom vyjadrovať pocity nepriamym spôsobom. Projektívnu metódu Test apercepce ruky využil autor Edwin E. Wagner primárne ako diagnostiku osobnosti so zreteľom na poruchy správania a agresivity. Projektívnu metódu Scénotestu autorky G. von Staabs, ktorú preložil a upravil P. Humpolíček. Scénotest je využívaný ako diagnostika hrou a je považovaný za nástroj, ktorý môže byť využiteľný všestranne opierajúc sa o hrovú expresiu (Humpolíček, 2004). Projektívna metóda Dom – Strom – Osoba autora J. Bucka je kresbová/ grafická projektívna metóda,

ktorá slúži na získanie informácií o osobnosti, o intrapsychických konfliktoch, potrebách, obranách, neurotických konfliktov, o vzťahoch k rodine, k sebe a ľuďom naokolo (Matejčíková Sareková, Malik, 2022). Projektívne metódy sme kategorizovali podľa ich účelu a obsahu na verbálne, grafické a apercpečné projektívne metódy. Projektívne metódy nás zaujali pre ich individuálny prístup a možnosť hlbokých údajov.

Nástroje ako sú dotazníky a projektívne metódy môžu zohrať kľúčovú úlohu pri detekcii kyberšikanovania v jeho raných štádiách. Tieto metódy kombinované s preventívnymi opatreniami a programami, môžu byť nápomocné pri znižovaní výskytu kyberšikanovania a zmiernovať jeho negatívne dopady. Príspevok poskytuje cenný prehľad možností pri detekcii kyberšikanovania v kvantitatívnej aj kvalitatívnej rovine. Ukazuje sa, že je nevyhnutné adekvátne odhaľovať kyberšikanujúce správanie a efektívne bojovať proti rizikóvemu správaniu v kyberpriestore a chrániť užívateľov pred jeho škodlivými následkami. Je potrebné u žiakov podporovať aj mäkké zručnosti ako empatiu, rešpekt, prispôsobivosť, tímovú prácu či zručnosti súvisiace s online priestorom ako digitálnu gramotnosť. Spolupráca medzi školami, rodičmi, odborníkmi a legislatívnymi orgánmi je nevyhnutná pre vytvorenie multidisciplinárneho prístupu k riešeniu tohto problému. V budúcnosti by mohlo ísť o rozšírenie našich zistení a poskytnúť komplexnejší prehľad kvantitatívnych a kvalitatívnych metód pri detekcii kyberšikanovania alebo iných foriem online rizikového správania.

Príspevok je podporený projektmi UGA: V/10/2024 Sebaúcta a kyberagresia ako predmet celoslovenského mapovania u žiakov; V/3/ 2024 Vnímanie školskej klímy v kontexte šikanovania v edukačnom prostredí.

Bibliographic references

- Alvarez-Garcia, D., Barreiro-Collazo, A., Nunez, J. C., & Dobarro, A. (2016). Validity and reliability of the cyber-aggression questionnaire for adolescents (CYBA). *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 8(2), 69-77. <https://doi.org/10.1016/j.ejpal.2016.02.003>.
- Alvarez-García, D., Nunez, J. S., Barreiro-Collazo, A., & García, T. (2017). Validation of the cybervictimization questionnaire (CYVIC) for adolescents. *Computers in Human Behavior*, 70, 270-281. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.01.007>.
- Antoniadou, N., Markos, A., & Kokkinos, C. M. (2016). Development, construct validation and measurement invariance of the Greek cyberbullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ-G). *Computers in Human Behavior*, 65, 380-390. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.08.032>.
- Buelga, S., Postigo, J., Martínez-Ferrer, B., Jesus Cava, M., & Orgega-Baron. (2020). Cyberbullying among adolescents: Psychometric properties of the CYB-AGS cyberaggressor scale. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, (3090), 1-15. <https://10.3390/ijerph17093090>.
- Buck, J. N. (1948). The HTP test. *Journal of Clinical psychology*, 4(2).
- Bedrosova, M., Machackova, H., Serek, J., Smahel, D., & Blaya, C. (2022). The relation between the cyberhate and cyberbullying experiences of

- adolescents in the Czech Republic, Poland, and Slovakia. *Computers in Human Behavior*, 126, 1-13. ISSN 0747-5632.
- Brewer, G. & Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48, 255-260. DOI: 10.1016/j.chb.2015.01.073.
- Cherry, K. 2023. Why the Thematic Apperception Test Is Used in Therapy. Dostupné z: <https://www.verywellmind.com/what-is-the-thematic-apperception-test-tat-2795588>.
- García – Alvarez, D., García, T., Barreiro-Collazo, A., Dobarro, A., Antúnez, Á. (2016). Parenting Style Dimensions As Predictors of Adolescent Antisocial Behavior. *Frontiers in Psychology*, 13(7), 1383, doi: 10.3389/fpsyg.2016.01383. eCollection 2016.
- Gonzalez-Cabrera, J. M., Leon-Mejia, A., Machimbarrena, J. M., Balea, A., & Calvete, S. (2019). Psychometric properties of the cyberbullying triangulation questionnaire: A prevalence analysis through seven roles. *Scandinavian Journal of Psychology*, 60, 160-168. <https://doi.org/10.1111/sjop.12518>.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2010). Vělký psychologický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
- Hinduja, S., Patchin, J. W. (2013). Social Influences on Cyberbullying Behaviors Among Middle and High School Students. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(5), 711-722. ISSN 0047 2891.
- Hinduja, S., Patchin, J. W. (2015). *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying* (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. ISBN 978-1483349930.
- Hinduja, S., Patchin, W. (2019). Connecting Adolescent Suicide To Severity Of Bullying And Cyberbullying. *Journal Of School Violence*, 18(3), 333-346. Doi: 10.1080/15388220.2018.1492417.
- Hinduja, S., Patchin, J. W. (2020). Cyberbullying: Identification, Prevention, and Response. *Cyberbullying Resesarch Center*, 1-9. <https://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response-2021.pdf>.
- Holla, K. (2015). Kyberšikana v Slovenskej republike – analýza rozptylu hlavných efektov. *Slavonic Pedagogical Studies Journal*, 4(2), 136-146. DOI: 10.18355/PG.2015.4.2.136-146.
- Holla, K. (2016). *Analýza prevalence kyberšikany v Slovenskej republike*. *GRANT Journal*, pp. 14-17. ISSN 1805-062X
- Holla, K. (2017). *Detekcia kyberagresie – kyberšikanovania a sextingu*. Nitra: DMC, s. r. o., 113 s. ISBN 978-80-558-1205-2.
- Holla, K. (2021). Šikanovanie a kyberšikanovanie a ich dopad na vzdelávanie. *Didaktika*, 3, 16-19. ISSN: 1338-2845.
- Humpolicek, P. (2004). Scénotest-příručka pro praxi. MSD. Available from: https://www.researchgate.net/profile/Pavel-Humpolicek/publication/40331745_Scenotest_-_prirucka_pro_praxi/links/5a3cc1bcaca272dd65e5e7ed/Scenotest-prirucka-pro-praxi.pdf
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N. & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta – analysis of

cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073-1137. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0035618>.

Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N. & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the Digital Age: A Critical Review and Meta-Analysis of Cyberbullying Research Among Youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073-1137. ISSN 0033-2909.

Kusy, P. (2021). Pedagogicko-psychologická diagnostika v edukačnej praxi. Vysokoškolská učebnica pre študentov učiteľstva akademických predmetov, predškolskej a elementárnej pedagogiky, sociálnej pedagogiky a vychovávateľstva. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 155. ISBN 97880568 02083.

Kurincova, V., Duchovicova, J., Slezakova, T. & Komora, J. (2008). *Základy pedagogiky pre učiteľské odbory štúdia*. Nitra : PF UKF, 237 ISBN: 978-80-8094-445-2.

Kudlová, K. (2022). *Výchovné a špeciálno-pedagogické poradenstvo online rizikového správania*. [Diplomová práca]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Pedagogická fakulta.

Matejkikova Sarekova, Z., & Malik, J. (2021). Diagnostika osobnosti a emocionality. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie. Národný projekt Štandardy. Available from: <https://www.minedu.sk/data/att/710/27161.9afc13.pdf>

Menesini, E., Nocentini, A. & Palladino, B. E. et al. (2012). Cyberbullying definition among adolescents: A comparison across six European countries. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(9), 455-463. ISSN 2152-2715.

Mihalovicova, J. (2013). *Význam detskej kresby ako projektívnej metódy v diagnostickej činnosti sociálneho pracovníka*. Available from: <https://www.prohuman.sk/socialna-praca/vyznam-detskej-kresby-ako-projektivnej-metody-v-diagnostickej-cinnosti-socialneho-pracovnika>.

Mitchell, K. J., Ybarra, M. L., Jones, L. M., & Espelage, D. (2016). What features make online harassment incidents upsetting to youth? *Journal of School Violence*, 15(3), 279-301. <https://doi.org/10.1080/15388220.2014.990462>.

Morgan, C. D., & Murray, H. A. (1935). A method for investigating fantasies: the thematic apperception test. *Archives of Neurology & Psychiatry*, 34, 289-306. <https://doi.org/10.1001/archneurpsyc.1935.02250200049005>

Niklová, Miriam & Dulovics, Mario & Kamarášová, Lucia & Ševčík, Jana & Šajgalová, Michaela & Hoferková, Stanislava. (2018). *Virtual risks for Children and Youth and possibilities of their prevention in the V4 Countries*. Belianum: Univerzita M. Bela Banská Bystrica. ISBN 978-80-557-1509-4.

Nuthalapati, P., Abbaraju, S., Varma, G. & Biswas, S. (2024). Cyberbullying Detection: A Comparative Study of Classification Algorithms. *International Journal Of Computer Science And Mobile Computing*, 13, 1-12. ISSN 2320-088X.

Olweus, D., & Limber, S. P. (2018). Some problems with cyberbullying research. *Current Opinion in Psychology*, 19, 139-143. <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2017.04.012>

- Runions, K. C., Bak, M., & Shaw, T. (2017). Disentangling functions of online aggression: The cyber-aggression typology questionnaire (CATQ). *Aggressive Behavior*, 43, 74-84. <https://doi.org/10.1002/ab.21663>.
- Shapka, J. D., & Maghsoudi, R. (2017). Examining the validity and reliability of the cyber-aggression and cyber-victimization scale. *Computers in Human Behavior*, 69, 10-17. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.015>.
- Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P. & Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15(3), 194-200.
- Smith, P. (2013). School Bullying. *Sociologia, Problemas e Práticas*, 71, 81-89. ISSN : 0873- 6529.
- Sukolova, D. & Lettrichova, D. (2015). Využitie Hand Testu Pri Vybraných Poruchách Správania. *Školský Psychológ/Školní Psycholog*, 16(2), 17-31.
- Thomas R., Sanders, S., Doust, J., Beller, E. & Glasziou P. (2015). Prevalence of attention-deficit/hyperactivity disorder: a systematic review and meta-analysis. *Pediatrics*, 135(4):e994-1001. doi: 10.1542/peds.2014-3482. PMID: 25733754.
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.11.014>
- Vaskova, A. & Lovasova, S. (2020). *Rizikové správanie v online prostredí u adolescentov*. Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky 2020: recenzovaný sborník příspěvků mezinárodní vědecké konference. Hradec Králové : Magnanimitas akademické sdružení. S. 401-410. ISBN 9788087952337. https://www.vedeckekonference.cz/library/proceedings/mmk_2020.pdf.
- Ybarra M., Diener, West M., Leaf, P. (2007). Examining the overlap in internet harassment and school bullying: implications for school intervention. *Journal Adolescent Health*, 41(6), 42-50. doi:10.1016/j.jadohealth.2007.09.004. PMID: 18047944.

Mgr. Kristína Dědová
Faculty of Education
Constantine the Philosopher University in Nitra
Drážovská 4
949 01 Nitra
Slovakia kristina.dedova@ukf.sk

Mgr. Karolína Kudlová
Department of Pedagogy
Faculty of Education
Constantine the Philosopher University in Nitra
Drážovská 4
949 01 Nitra
Slovakia
karolina.kudlova@ukf.sk

doc. PhDr. Petra Jedličková, PhD.
Department of Pedagogy
Faculty of Education
Constantine the Philosopher University in Nitra
Dražovská 4
949 01 Nitra
Slovakia pjedlickova@ukf.sk

doc. PaedDr. Katarína Hollá, PhD.
Department of Pedagogy
Faculty of Education
Constantine the Philosopher University in Nitra
Dražovská 4
949 01 Nitra
Slovakia
kholla@ukf.sk